

Л. Л. Нежива, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ НАПРЯМІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ СИНЕРГЕТИКИ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЕВРИСТИКИ

Нежива Л. Л.

Методична модель вивчення літературних напрямів крізь призму синергетики та педагогічних стратегій евристики

У статті схарактеризовано теоретичні засади методичної моделі вивчення літературних напрямів українського письменства в старших класах. Автор визначає концептуальну основу, принципи викладання, методологічні положення, екстрапольовані із синергетики та дидактичної еристики. Підґрунтям цієї методичної моделі є ідея організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах з необхідністю осмисленого засвоєння теоретичного матеріалу, що забезпечуватиме належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі, духовно-ціннісне засвоєння художнього образу світу. Метою цієї системи є: визначення на кожному етапі вивчення літературного напрямку ефективних методів і прийомів; розробка уроків дослідження художнього твору як явища літературного напрямку; планування розвитку мовлення з урахуванням особливостей великих стилів. Реалізація провідної ідеї на всіх рівнях викладання сприятиме успішному формуванню великостильової компетентності.

Ключові слова: літературний напрям, естетичні засади, методична модель, синергетика, великостильова компетентність.

Неживая Л.Л.

Методическая модель изучения литературных направлений сквозь призму синергетики и педагогических стратегий эвристики

В статье дана характеристика теоретических основ методической модели изучения литературных направлений в старших классах. Автор определяет идею, принципы преподавания, методологические положения, экстраполированные из синергетики и дидактической эвристики. Основой модели является идея организации обучения старшеклассников украинской литературе на эстетических началах с необходимостью осмысленного усвоения теоретического материала, что обеспечит эмоциональное восприятие

разностилевых произведений украинской литературы, формирование ориентиров в искусстве слова, духовно-ценностное освоение художественного образа мира. Цель этой системы: определение на каждом этапе изучения литературного направления эффективных методов и приемов; разработка уроков исследования художественного произведения как явления литературного направления. Реализация ведущей идеи на всех уровнях преподавания будет способствовать успешному формированию компетентности в области литературных направлений.

Ключевые слова: литературное направление, эстетические начала, методическая модель, синергетика, компетентность в области литературных направлений.

Література – один з небагатьох видів мистецтва, що вивчаються в шкільному курсі, тому важливо організувати навчання цього предмету на естетичних засадах за законами мистецького розвитку, щоб сформувати потребу діалогічної взаємодії з художнім твором. Стійкі читацькі інтереси, на основі яких активізується читацька діяльність у дорослому житті, більшою мірою формуються в старшій школі. Починаючи з 9 класу, учні мають змогу вивчати літературу в її стильовому різноманітті, що значно розширює діапазон образного сприйняття художнього твору. Провідними орієнтирами в світі мистецтва стають літературні напрями, течії, естетичні категорії яких допомагають «декодувати» (термін В. Марка) літературний текст, осягати його дивовижність і пізнавати таїну, наблизитися до задуму автора, специфіки художнього мислення, а, відтак, засвоїти глибоко закорінений у творі духовний потенціал, збагачуючи особистісний образ світу.

До розв'язання проблем вивчення літературних напрямів зверталися науковці: Ю. Бондаренко (методичний аспект встановлення зв'язків літератури з історією світоглядних процесів), Н. Волошина (методика вивчення літературного періоду з розкриттям творчих методів та провідних напрямів), А. Градовський (компаративний аспект вивчення бароко, сентименталізму, романтизму, символізму), С. Жила (вивчення рис експресіонізму та імпресіонізму засобами кіномистецтва), А. Ситченко (методика стильового аналізу художнього твору), Г. Токмань (визначено блоки систематизації інформації про літературний напрям, етапи його вивчення, окреслено деякі

прийоми ефективного засвоєння теоретико-літературних понять), В. Шуляр (технологічна модель уроку вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ). Вагомий досвід напрацьовано в методиці викладання світової літератури, зокрема у працях: В. Гладішева (літературознавчий контекст шкільного вивчення художнього твору), О. Ісаєвої (засвоєння літературних напрямів у розвитку читацької діяльності старшокласників), Л. Мірошніченко (методика формування теоретико-літературних понять), В. Уліщенко (особливості вивчення епічних творів модернізму на уроках зарубіжної літератури) та ін. Однак системного дослідження методики вивчення української літератури на естетичних засадах з урахуванням конститутивних рис літературних напрямів ще не здійснено.

Метою статті є характеристика теоретичних засад методичної моделі вивчення літературних напрямів українського письменства в старших класах, зокрема: визначення системотвірної основи; провідних принципів викладання; методологічних положень, екстрапольованих із синергетики та дидактичної еристики.

Поняття «модель» культивується в багатьох галузях науки і вживається в різних контекстах. Освітня модель, як її розуміє О. Дахін, – це «логічно послідовна система відповідних елементів, у тому числі мети освіти, її змісту, проектування педагогічної технології та технології керування освітнім процесом, навчальних планів і програм» [2, с. 23]. Учений визначив властиві педагогічному моделюванню структуру дій: окреслення предмету, вибір методологічного підґрунтя дослідження; визначення завдань моделювання; конструювання моделі з уточненням залежності між основними її елементами, визначення параметрів об'єкта і критеріїв оцінки змін, вибір методик вимірювання; дослідження валідності моделі у розв'язанні визначених завдань; застосування моделі в педагогічному експерименті; змістовної інтерпретації результатів моделювання [2, с. 26].

У цьому дослідженні спиратимемося також на визначені Г. Токмань теоретичні засади, на яких ґрунтуються методичні моделі: концептуальна

єдність складових; спільна ідея, мета, система духовних цінностей; принципи викладання; завдання літературної освіти та відповідні вимоги до фахової підготовки вчителя; психолого-педагогічні особливості сприймання художньої літератури учнями різних вікових груп, що необхідно реалізувати на всіх рівнях викладання [8, с. 31].

Отже, концептуальною основою методичної моделі вивчення літературних напрямів є ідея організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах з необхідністю осмисленого засвоєння теоретичного матеріалу, що забезпечуватиме належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі як мистецтві слова, духовно-ціннісне засвоєння художнього образу світу.

Метою цієї системи є: визначення на кожному етапі вивчення літературного напрямку найбільш ефективних методів, прийомів, видів навчальної діяльності; розробка інноваційних типів уроків дослідження художнього твору як явища літературного напрямку; планування розвитку діалогічного й монологічного, усного й писемного мовлення з урахуванням особливостей великих стилів; розпрацювання відповідних позакласних заходів і позакласної роботи. Реалізація провідної ідеї на всіх рівнях викладання сприятиме успішному формуванню великостильової компетентності, збагаченню естетичного й духовного досвіду особистості.

Моделювання методики навчання літературних напрямів здійснювалося крізь призму синергетики та дидактичної евристики. У сучасних педагогічних дослідженнях усе частіше актуалізується зв'язок освіти із синергетикою (теорією про відкриті процеси самоорганізації складних систем), про що свідчать праці В. Веряскіної, О. Вознюка, Б. Гершунського, М. Громкової, М. Левківського, В. Лутая, А. Суханова, В. Цикіна, В. Шуляра та ін. На думку М. Громкової, синергетичний підхід у системі освіти передбачає: континуум духовного і матеріального; використання додаткової енергії (синергії); усвідомлення реального й реалізацію усвідомленого [1, с. 41 – 42].

Схарактеризувавши синергетичну модель освіти, В. Цикін відзначив її відкритість, складну інтегрованість, важливість використання різних інформаційних систем, особистісну спрямованість навчання, особливу роль викладача в нових умовах [12, с. 170]. У даній системі найбільш значущим видається те, що ідеї синергетики забезпечують цілісність особистісного сприйняття світу, актуалізуючи його усвідомлення через мистецтво, філософію, народні уявлення, науку тощо. Таким чином, з позицій синергетичного підходу навчання літературних напрямів здійснюватиметься за принципом синергетичної множинності способів освоєння світу. У зв'язку з цим усе частіше на уроках української літератури впроваджується міжмистецька взаємодія, філософська думка, знання з історії, соціології, естетики, що зумовлює введення у літературну освіту метапредметного змісту, встановлення зв'язків з різними науковими й мистецькими галузями, чим забезпечується цілісність освітньої стратегії. Також у вивченні великих стилів потребують актуалізації міжмистецькі взаємовпливи, наприклад: ускладнена, вишукана форма пластичних мистецтв бароко та фігурної поезії, плернерність живопису, образотворча імпресія та літературна імпресія, експресія в живопису та літературі; музикальність символістської поезії тощо. При цьому важливо пам'ятати, що на уроці літератури головна увага приділяється мистецтву слова, а метапредметність забезпечує успішне засвоєння ключових категорій з можливістю освоєння суміжних понять в інших галузях, що сприяє формуванню в особистості цілісного образу світу. Таким чином, метапредметність у вивченні літератури виправдана в такому об'ємі й за таких умов, коли це необхідно для розв'язання провідних завдань літературної освіти. Реалізація принципу синергетичної множинності способів освоєння образу світу передбачає:

- актуалізацію діалогу художнього твору і світового мистецтва, впровадження в шкільну практику міжвидових аналогій, встановлення смислової єдності мистецьких явищ;

- пізнання світоглядного підґрунтя художньої творчості, освоєння художнього образу світу з різних джерел;
- інтермедіальність, взаємодію відео, аудіо, текстуальних та ін. засобів передачі літературної і наукової інформації.

Синергетичний підхід має великі евристичні можливості в організації дослідження специфіки літературних напрямів. Евристичне навчання, за концепцією А. Хуторського, передбачає творчу самореалізацію, здатність до мотивування, усвідомлення результатів навчання. З позицій дидактичної евристики організація пізнавальної діяльності в межах методичної моделі будуватиметься на засадах:

- чутливості в сприйнятті різностильових художніх явищ, усвідомлення їх незнання й перетворення в стійкі орієнтири у мистецтві;
- розвитку творчих здібностей критично оцінювати, аналізувати художній твір, логічно узагальнювати на його прикладі теоретико-літературну інформацію;
- усвідомлення складних абстрактних категорій та конкретизації їх у літературних творах, відшукування аналогій способів художнього відтворення в різних мистецтвах;
- активізації процесів критичного мислення, вмінь аналізувати і синтезувати теоретико-літературний матеріал;
- сприянні виявлення ініціативності, винахідливості в самостійному формулюванні теоретико-літературних понять;
- розвитку творчої активності старшокласників, що визначається цілеспрямованістю, здатностями генерувати ідеї, бажанням відкривати нове в процесі дослідницької діяльності, реалізації учнівських проектів, створенні власного літературного та літературознавчого продукту, пов'язаного з великими стилями.

Розвиваючи когнітивні та креативні якості старшокласників за стратегією евристики [11, с. 133], пропонуємо впроваджувати в шкільну практику відповідні літературознавчі завдання (табл. 1).

**Літературознавчі завдання для розвитку когнітивних та креативних
якостей старшокласників за стратегією евристики**

Якості особистості (за А. Хуторським)	Літературознавчі завдання
<p>Когнітивні якості: уміння відчувати світ; ставити питання; формулювати проблеми; відшукувати причини явищ; окреслювати своє розуміння питання; здібність втілювати знання в духовні форми.</p>	<p>Завдання когнітивного типу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дослідження стильового явища; • структурування рис літературного напрямку; • визначення спільного і відмінного в естетиці стилів (за теорією культурно-стильових хвиль Д. Чижевського); • переклад з мови одного з мистецтв на мову літератури (наприклад, техніка живопису в реалістичному та імпресіоністичному літературних пейзажах тощо).
<p>Креативні якості: натхненність; гнучкість мислення; відчуття протиріч; прогностичність; наявність власної думки; здатність до продукування ідей.</p>	<p>Завдання креативного типу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювання визначення поняття; • створення образів за законами літературних напрямів; • творче писання в межах великого стилю (вір-імпресія, вір-експресія); • реалізація проекту (підготовка презентації, публікації, буклету або іншого літ. продукту); • укладання кросвордів, словника за літературним напрямом тощо.

Моделюючи методичний комплекс, спрямований на осягнення і розуміння старшокласниками різностильових художніх текстів, керуватимемося специфічними предметними принципами: естетизму, єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору, творочентричності в шкільному літературознавстві. Окреслимо можливості їх реалізації в методиці вивчення літературних напрямів.

Принцип естетизму, за визначенням Г. Токмань, зумовлений сутністю й природою художньої літератури, що є явищем мистецтва і розвивається за загальними естетичними законами художнього освоєння дійсності [8, с. 35].

Згідно з концепцією літературної освіти, сучасному учневі необхідно навчитися глибоко відчувати прекрасне, що закладено в художньому слові, тому розвиткові культури спілкування з творами мистецтва значною мірою сприятиме вивчення літературних напрямів, розуміння їх провідних естетичних засад. Глибина сприйняття художнього твору залежить від розвитку естетичного чуття, пов'язаного з переживаннями краси, що неоднаково виявляються в літературних напрямках і зумовлені уявленнями про світ і людину. Різні співвідношення між естетичними категоріями визначають специфіку великого стилю. У барокових творах відображено божественну красу світу і людини; у класицистичних – красу розкрито через розум і досконалість форми; ідеалом романтиків стала вільна, духовно багата особистість, її краса в почуттях, шляхетності намірів і вчинків; культ імпресіоністів – краса довілля як джерела життєвої енергії людини; символісти бачили красу як Істину, породжену буттям; футуристи захоплювалися технічною красою тощо. Проте, ідеал краси не завжди явлений такими естетичними категоріями, як досконалість, гармонія, міра, величне й піднесене. Символісти «видобувають» його із світу зла, протиставляючи духовний світ, натуралісти – з низького, бруталного факту, викриваючи потворність біологічних інстинктів. Розмірковуючи про естетичні основи художнього твору, І. Франко наголошував: «Раз назавсідги ми мусимо сказати собі: для поета, для артиста нема нічого гарного ані бридкого, прикрого ані приємного, доброго ані злого, характеристичного ані безхарактерного. Все доступно для його творчості, все має право доступу до штуки. Не в тім, які речі, явища, ідеї бере поет чи артист як матеріал для свого твору, а в тім, як він використає і представить їх, яке враження він викличе при їх помочі в нашій душі, в тім однім лежить секрет артистичної краси» [10, с. 178].

Відтак, спрямовуючи читацьку діяльність старшокласників до розкриття секретів «артистичної краси», реалізуємо принцип естетизму, що забезпечуватиме сприйняття мистецьких творів за їх природними властивостями, в таких напрямках:

- засвоєння великостильових естетичних категорій, ідеалів, цінностей, в яких акумульовано духовний потенціал, що стимулює художню творчість групи митців;
- розвиток естетичного чуття, тобто здатності учнів переживати прекрасне, відчувати гармонію, прагнути досконалості, ідеалу, розуміти красу в мистецтві й втілювати її в житті та творчості;
- засвоєння системи духовних цінностей, виражених естетичними категоріями;
- формування естетичних смаків, а саме умінь оцінювати літературні твори крізь призму естетичних критеріїв різностильових художніх парадигм за законами саморозвитку мистецтва з урахуванням традицій і новаторства;
- набуття естетичного досвіду сприйняття різностильових художніх творів літератури та інших видів мистецтва;
- стимулювання естетичних потреб, необхідності встановлення діалогової взаємодії з прекрасним у різноманітті його виявів.

Одним з провідних в створюваній методиці став принцип єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору. Учені-методисти відзначають, що естетичне ставлення до прочитаного починає формуватися під час первинного сприйняття художнього твору й великою мірою залежить від сили емоційного резонансу. Є. Пасічник переконано довів, що емоційність сприйняття художнього твору є основою вироблення в учнів власної думки про зображене письменником, проникнення в його творчу лабораторію. Крім того, на думку вченого, без чуттєвого сприймання не можливо реалізувати виховну спрямованість аналізу твору [7, с. 243]. Однак емоційність є, хоч і необхідною, але не єдиною умовою повноцінного сприйняття художнього твору. Емоційні реакції старшокласників поглиблюватимуться адекватністю аналітичної діяльності при умілому оперуванні великостильовими критеріями оцінки мистецьких явищ. Для цього необхідно забезпечити достатній рівень теоретико-літературних знань, а також створити умови для їх успішного застосування в процесі читацької діяльності, що забезпечить логічність та

інтелектуалізацію сприйняття художнього твору. Деталізуємо умови реалізації принципу єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору в контексті створюваної методики:

- налаштування на відповідний рівень емоційно-художньої рефлексії у процесі читання й аналізу різностильових творів українського письменства;
- досягнення інтелектуалізації емоційного сприйняття старшокласниками художніх творів в результаті засвоєння учнями теоретико-літературних знань про мистецькі напрями.

Переобтяження уроку літератури теорією може віддалити учнів від художнього твору і особистості автора, що зумовлює необхідність урахування принципу твороцентричності в шкільному літературознавстві. Це означає, що узагальнення теоретичного характеру слід здійснювати, насамперед, на основі дослідження художніх текстів. Організуючи діалог старшокласника з художнім твором на естетичних засадах літературних напрямів, визнаємо:

- художній твір є основною формою художнього відтворення естетичного переживання світу, тому вибудовуємо теоретичні узагальнення на основі його дослідження;
- художній твір, написаний талановитим письменником, виходить за межі будь-якої конвенціональності, тому не підпорядковуємо його стереотипам, а застосовуємо теоретико-літературні знання для того, щоб глибоко проникнути в суть літературного твору, відчувати його оригінальність.

Дотримуючись загальної структури методичної моделі, окресленої В. Уліщенко [9, с. 93], схарактеризуємо кожну з її складових відповідно до запропонованої методики вивчення літературних напрямів. Змістово-процесуальна складова визначає: систему теоретико-літературних знань, необхідних для належного сприйняття різностильових художніх творів та етапи їх засвоєння; методично-технологічна – методи та прийоми на кожному з етапів вивчення літературного напрямку на всіх рівнях викладання літератури; моніторингова – діагностику рівня сформованості великостильової компетентності.

Рецептивний (початковий) етап полягає в інтуїтивному розпізнаванні у художньому творі стильових рис, що закладають нові засади художнього відтворення дійсності й відрізняють його від попередньої літературної традиції. На цьому етапі визначаються особливості сприйняття літературного твору, зумовлені естетикою літературного напрямку. Старшокласники усвідомлюють спосіб пізнання світу письменником, його естетичну концепцію. З'ясовуючи особливості світоглядного підґрунтя творчості митців, учні звертаються до літературних маніфестів, учитель цитує літературно-критичні статті, листи-звернення письменників, які яскраво ілюструють зміни художнього мислення. Риси літературного напрямку визначаються в художніх текстах. За необхідності, якщо напрям розпочав розвиток в архітектурі, скульптурі, живопису, музиці, встановлюється зв'язок з цими мистецтвами й ілюструється їх вплив на літературу.

Теоретико-літературний (базовий) етап передбачає систематизацію рис літературного напрямку, визначення стильової домінанти, естетичної категорії, що впливає на формальні й змістові чинники художніх творів, що розглядалися як приклад одного із стилів. Ураховуючи визначені естетичні категорії, притаманні літературному напрямку, старшокласники формулюють поняття, порівнюють їх з поданими в підручнику й занотовують у свої літературознавчі словники. На цьому етапі важливо актуалізувати теоретико-літературні знання, набуті на уроках світової літератури. Визначаються представники літературного напрямку.

Практично-аналізаційний (повний) етап характеризується можливістю застосування теоретико-літературних знань про літературний напрям під час аналізу тем, жанрів, мотивів, образів, мови художніх творів, порівняння їх з творами різних мистецтв на великостильовому рівні. Учням пропонується виконувати різноманітні літературознавчі завдання, проводити стильові дослідження художнього твору, готувати повідомлення, брати участь у дискусіях, обговореннях тощо. На цьому етапі доречно впроваджувати компаративне вивчення стилю українських і зарубіжних письменників.

Важливо сприяти вдосконаленню навичок художньо-стильового аналізу літературного твору, закріпленню й розширенню великостильових орієнтирів у світі мистецтва слова.

Етап **творчого застосування** (творчий) передбачає створення учнями власного літературного або літературознавчого продукту. На цьому етапі старшокласники пишуть твори за законами великих стилів (твір-роздум, твір-факт, твір-імпресія, твір-експресія тощо), створюють символи, літературні пейзажі. Учням пропонується реалізувати творчі проекти, виявити свою креативність у підготовці сенканів, емблем, мультимедійних презентацій, літературних газет, рекламних буклетів, пов'язаних з вивченням літературних напрямів.

Відповідно до етапів вивчення літературного напрямку розроблено методи та прийоми навчання, які представлені в табл. 2.

Таблиця 2

**Методи та прийоми навчання на різних етапах
вивчення літературного напрямку**

Етапи	Методи (за М. Кудряшовим)	Прийоми
Рецептивний (початковий)	Творчого читання, репродуктивний, евристичний	<ul style="list-style-type: none"> Цитування літературних маніфестів; текстуальні асоціації (за Г. Токмань); міжмистецькі асоціації тощо.
Теоретико-літературний (базовий)	Репродуктивний, евристичний	<ul style="list-style-type: none"> Тлумачення і унаочнення назви напрямку (за Г. Токмань); формулювання поняття тощо.
Практично-аналізаційний (повний)	Творчого читання, евристичний, дослідницький	<ul style="list-style-type: none"> компаративний аналіз творів, що репрезентують один напрям; порівняння образів у різних стилях; визначення стильової домінанти у худ. тексті та творчості письменника тощо.
Творчого застосування (творчий)	Евристичний, дослідницький	<ul style="list-style-type: none"> Визначення елементів напрямів у худ. тексті, творчості письменника;

		<ul style="list-style-type: none"> • створення сенкану за ознаками напрямку; • створення емблеми напрямку; • створення літературного або літературознавчого продукту за естетичними законами напрямку тощо.
--	--	--

Таким чином, методичну модель вивчення літературних напрямів розуміємо як послідовну, динамічну, відкриту систему, створену на основі принципів синергетичної множинності способів освоєння світу, естетизму, єдності емоційного і логічного сприйняття, з урахуванням міжпредметних і міжмистецьких зв'язків; як комплекс змістового, технологічного (проекування методів, прийомів, типів уроків, самостійної роботи, розвитку усного й писемного мовлення, позакласної роботи тощо), моніторингового компонентів, концептуально об'єднаних ідеєю організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах, що забезпечуватиме формування великостильової компетентності й засвоєння системи духовних цінностей, відтворених у художньому образі світу. Оскільки літературні напрями різні за своєю художньою природою, є необхідність створення моделей вивчення бароко, класицизму, романтизму, реалізму, імпресіонізму, експресіонізму, символізму, футуризму тощо.

Література

1. **Громкова М. Т.** Мировоззренческая функция современного образования / М. Т. Громкова // *Magister*. – 2000. – № 6. – С. 38 – 50.
2. **Дахин А. Н.** Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и... неопределенность / А. Н. Дахин // *Педагогика*. – 2003. – № 4. – С. 21 – 26.
3. **Дахин А. Н.** Педагогическое моделирование и компетентность участников образования / А. Н. Дахин // *Школьные технологии*. – 2007. – № 6. – С. 64 – 72.

4. **Кудряшев Н. И.** Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы / Н. И. Кудряшев. – М. : Просвещение, 1981. – 190 с.
5. **Лодатко Є. О.** Моделювання в педагогіці: точки відліку. – [Електронний ресурс] / Є. О. Лодатко. – Режим доступу: http://intellect_invest.org.ua/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/
6. **Марко В. П.** Аналіз художнього твору : навч. посібн. / В. П. Марко. – К. : Академвидав, 2013. – 280 с.
7. **Пасічник Є. А.** Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посібн. / Є. А. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
8. **Токмань Г. Л.** Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.
9. **Уліщенко В. В.** Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія / В. В. Уліщенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 398 с.
10. **Франко І. Я.** Із секретів поетичної творчості / І. Я. Франко. – К. : Рад. письменник, 1969. – 192 с.
11. **Хуторской А. В.** Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
12. **Цикін В. О.** Синергетика і освіта / В. О. Цикін // Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти / За ред. Н. В. Кочубей. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – С. 162 – 177.

Nezhyva L. L.

The Methodological Model of Studying Literary Directions through the Prism of the Synergetics and Didactic Heuristics

In the article the theoretic principles of the methodological model of studying literary directions of the Ukrainian literature in senior forms are characterized. The author determines a conceptual basis, principles of studying, methodological statements, which are extrapolated from the synergetics and didactic heuristics. The substratum of this methodological model is the idea of the Ukrainian literature studying by senior students on the esthetic principles and the necessity of an

intelligent understanding of a theoretic material. This will provide emotional comprehension of creative works of different literary styles, reference point's formation in literature, a valuable understanding of an artistic image of the world.

The aim of this system is the determination of the most effective methods and ways of the literary direction studying at every stage; the working out of innovative lessons types of an artistic work research as a literary direction phenomenon; the development of the oral and writing speech planning taking into account the peculiarities of literary styles; the development of appropriate out of class activities and an out of class work. Realization of the leading idea at all the levels of studying will provide a successful competence formation in the sphere of literary directions, enrichment of an esthetic and spiritual experience of a personality.

Key words: literary direction, esthetic principles, methodological model, synergetics, competence in the sphere of literary directions.

Відомості про автора:

Нежива Людмила Львівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури і методики її викладання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013 р.

Прийнято до друку 25.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Токмань Г. Л.

L. L. Nezhyva, SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”

**THE METHODOLOGICAL MODEL
OF STUDYING LITERARY DIRECTIONS THROUGH THE PRISM
OF THE SYNERGETICS AND DIDACTIC HEURISTICS**

Nezhyva L. L.

The Methodological Model of Studying Literary Directions through the Prism of the Synergetics and Didactic Heuristics

In the article the theoretic principles of the methodological model of studying literary directions of the Ukrainian literature in senior forms are characterized. The author determines a conceptual basis, principles of studying, methodological statements, which are extrapolated from the synergetics and didactic heuristics. The substratum of this methodological model is the idea of the Ukrainian literature studying by senior students on the esthetic principles and the necessity of an intelligent understanding of a theoretic material. This will provide emotional comprehension of creative works of different literary styles, reference point's formation in literature, a valuable understanding of an artistic image of the world.

The aim of this system is the determination of the most effective methods and ways of the literary direction studying at every stage; the working out of innovative lessons types of an artistic work research as a literary direction phenomenon; the development of the oral and writing speech planning taking into account the peculiarities of literary styles; the development of appropriate out of class activities and an out of class work. Realization of the leading idea at all the levels of studying will provide a successful competence formation in the sphere of literary directions, enrichment of an esthetic and spiritual experience of a personality.

Key words: literary direction, esthetic principles, methodological model, synergetics, competence in the sphere of literary directions.

Literature is one of the few art forms that are studied in the school course. It is important to provide training in this subject on the esthetic principles of the laws of art development, to form a demand of a dialogical interaction with an artwork. Sustainable readers' interests, on the basis of which the reader's activity is activated in adult life, are more formed in high school. From the 9th class pupils have the opportunity to study the literature in its variety of styles. This expands the range of a

figurative perception of an artwork. Leading landmarks in the world of art become literary directions and flows. Their esthetic categories help to «decode» (term of V. Marko), a literary text, to get closer to the author's idea, the specificity of artistic thinking and learn a spiritual potential deeply rooted in the artwork.

To the solution of problems of the study of literary styles scientists turned: Y. Bondarenko (the methodological aspect of establishing ties of literature and the history of ideological processes), N. Voloshina (the technique of literary study period with opening creative methods and leading directions), A. Gradovsky (comparative aspect of studying Baroque, sentimentalism romanticism and symbolism), S. Zhyla (the studying of impressionism and expressionism figures by the means of cinema), A. Sytchenko (the method of a stylistic analysis of an artwork), H. Tokman (it is defined blocks of systematization of information about a literary direction, stages of its study, outlined some methods of an effective learning of theoretical-literary concepts), V. Shulyar (the technological model of the lesson studying of theory of literature and literary-artistic phenomena). A significant experience gained in methods of teaching the world literature, in particular in the works of: V. Gladyshev (the literary context in school studying of an artwork), O. Isaeva (mastering of the literary directions in the development of the reader's activity of senior pupils), L. Miroshnichenko (the method of formation of theoretical-literary concepts), V. Ulishchenko (peculiarities of studying the epic works of modernism at the lessons of the foreign literature), etc. However, a systematic research methodology of the study of the Ukrainian literature on the esthetic principles with regard to the constitutive figures of literary directions is not realized yet.

The aim of the article is the characteristic of theoretical basics and a methodological model of studying literary styles of the Ukrainian literature in high school. Also the definition of the strategic framework, the leading principles of teaching, methodological statements, extrapolated from the synergetics and didactic heuristics.

The term «model» is cultivated in many branches of science and is used in different contexts. O. Dahin understands an educational model as «a coherent system

of relevant elements, including education goals, its contents, and a design of pedagogical techniques and technologies of an educational process management, the educational plans and programs» [2, p. 23]. The scientist has identified the inherent pedagogical modeling framework of action: a definition of the subject, the choice of methodological basic of research; identification of modeling problems; the construction of the model to clarify the dependence between the main elements; the research of the validity of the models in the solution of certain tasks; the implementation of the model in the pedagogical experiment; a content interpretation of modeling results [2, p. 26].

In this research we will be based on the theoretical basics of the methodological model identified by H. Tokman: a conceptual unity components; the general idea, the purpose, and the system of spiritual values, principles of teaching; problems of literary education and appropriate professional requirements for a teacher training; psychological-educational peculiarities of the art literature perception by the pupils of different age groups; realization at all the levels of teaching [8, p. 31].

The conceptual basis of the methodological model of studying literary directions is the idea of the education organization of pupils of the Ukrainian literature on esthetic principles. This will provide the proper emotional perception of the artworks of the various styles of the Ukrainian literature, formation of stylistic reference points in the literature, a spiritual-valuable perception of the artistic image of the world.

The aim of this system is to identify the most effective methods at every stage of studying of a literary direction, techniques, types of learning activities; outworking of innovative lesson types of the artwork research as a phenomena of literary direction; development planning dialogic and monologic, oral and written speech with consideration of the peculiarities of literary directions; outworking of appropriate out of class activities and work. The implementation of the leading idea at all the levels of teaching will provide the successful competence formation in the

field of literary directions, enrichment of esthetic and spiritual experience of the individual.

The modeling of teaching literary directions methodology was carried out through the prism of synergetics and didactic heuristics. In modern pedagogical researches increasingly actualize the connection of education with synergetics (the theory of open processes of self-organization of complex systems). It is evidenced by the works of V. Veryaskina, O. Voznyuk, B. Gershunskyy, M. Gromkova, M. Levkivskyy, V. Lutay, A. Sukhanov, V. Tsykin, V. Shulyar and others. To Gromkova's opinion, a synergistic approach in the education system provides for: the continuum of spiritual and material; the use of an additional energy; realization of real and implementation of realized [1, p. 41 – 42]. V. Tsykin noted the openness of the synergetic model of teaching, complex integration, the importance of different information systems usage, a personal direction of training, a special role of the teacher in new conditions [12, p. 170]. In this system, the most significant is the integrity of individual perception of the world, its actualization through the art, philosophy, folk imaginations, science, etc. From the positions of the synergetic approach to teaching literary directions will be carried out on the principle of synergy plurality of ways of world learning. That is why at the Ukrainian literature lessons it is introduced the interaction between arts, a philosophical thought, knowledge of history, sociology, esthetics. This presupposes the introduction in literary education of interdisciplinary content, establishing links with different scientific and creative industries. This ensures the integrity of the educational strategy. Also in studying of the high styles there is a need of updating of influences between arts, for example: a complex, refined form of plastic arts Baroque and figured poetry, a plain-air of art, a visual impression and literary impression, expression in painting and literature; musicality of symbolistic poetry, etc. It is important to remember at the lesson of literature the attention is focused on the art of words. The interdisciplinary ensures a successful learning of key categories with the possibility to explore related concepts in other industries. This contributes to the formation of the personality of a complete

image of the world. The implementation of the principle of synergy plurality of ways of studying the image of the world provides:

- actualization of dialogue between an work of art and world art, implementation in school practice interspecific analogies, the establishment of semantic unity of artistic phenomena;
- learning of the philosophical foundations of artistic creativity, the development of the artistic image of the world from different sources;
- intermediality, interaction of video, audio, text and other funds of transferring literary and scientific information.

Synergetic approach has great heuristic capabilities in the organization of the studying the specifics of literary directions. Heuristic learning, according to the concept of A. Khutorsky, involves a creative self-realization, the ability to motivation, awareness of learning outcomes. From the positions of didactic heuristics the organization of a cognitive activity in the framework of a methodological model will be based on the principles of:

- sensibility in the perception of artistic phenomena of different styles, awareness of ignorance of them and transformation into sustainable reference points in the art;
- development of creative abilities to evaluate critically, to analyze a work of art, to summarize a theoretical and literary information logically on its example;
- realization of complex abstract categories and their concretization in literary works, search of analogies of ways of art reproduction in various arts;
- intensifying the processes of critical thinking, skills to analyze and synthesize the theoretical and literary material;
- assisting with the identification of the initiative, ingenuity in the independent formulation of the theoretical and literary concepts;
- development of creative activity of senior pupils, which is determined by the commitment, ability to generate ideas, desire to discover something new in the process of research activities, implementation of students projects, creation of their own literary product associated with the high styles.

We proposed to introduce in school practices relevant literary tasks (table 1).

Table 1

Literary tasks for development of cognitive and creative qualities of senior pupils according to heuristics strategy

Personal qualities (after A.Khutorskyy)	Literary tasks
<p>Cognitive features: the ability to feel the world; ask questions; to formulate problems; to find the causes of phenomena; to outline self understanding of the question; the ability to transform knowledge into spiritual forms.</p>	<p>The tasks of a cognitive type:</p> <ul style="list-style-type: none"> • research of the phenomenon of style ; • figures structuring of a literary direction; • determination of common and different in the esthetics of styles (according to the theory of cultural and stylistic waves D. Chyzhevskyy); • translation from the language of one of the arts into the language of literature (for example, the technique of painting in a realistic and impressionistic literary landscapes as well).
<p>Creative features: inspiration; the flexibility of thinking; the feeling of contradictions; the predictability; own opinion; the capacity for producing ideas.</p>	<p>The task of a creative type:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formulation of a definition of the concept; • creating images under the laws of literary styles; • creative writing in the high style (a composition-impression, a work-expression); • project implementation (preparation for a presentation, publication, brochure or other literary product); • making up crossword puzzles, a vocabulary of a literary direction.

Leading principles in modeling of the author's methodological complex are: estheticism, unity of the emotional and logical perception of art, workcentrism in school literature. We will describe possibilities of their implementation in the technique of studying literary directions.

The principle of esthetics by definition of H. Tokman, due to the essence and nature of literature, is the phenomenon of art and it develops according to the general esthetic laws of artistic exploration of reality [8, p. 35]. A modern student must learn deeply feel the beauty which is in the art word. To the development of a culture of

communication with art work will largely contribute the study of literary directions, understanding their leading esthetic principles. Depth of perception of an artwork depends on the development of an esthetic feeling associated with feelings of beauty which are differently manifested in literary directions and are caused by the ideas about the world and man. Different ratios between esthetic categories define the specificity of the high style. In the Baroque works it is reflected a divine beauty of the world and man; in classic – beauty is revealed through the mind and the perfection of the form; the ideal of romantics a free, spiritually rich personality became, which beauty is in the feelings, noble intentions and actions; the cult of the impressionists – the beauty of the environment as a source of a vital energy; symbolists saw the beauty of the Truth, generated by the genesis; futurists admired a technical beauty as well. However, the beauty ideal is not always manifested with such esthetic categories, as perfection, harmony, measure, great and sublime. The symbolists «mined» it from the evil world, opposing the spiritual world, naturalists – from a low, coarse fact, revealing the ugliness of biological instincts. I. Franco emphasized that for the poet there is nothing good or ugly, offensive or pleasant, good or evil. All available for his work [10, p. 178].

We direct the reader's activity of high school students to reveal secrets of «an artistic beauty», implement the principle of estheticism. This will ensure the perception of works of art according to their natural properties, in such directions as:

- mastering style esthetic categories, ideals, values in which it is accumulated a spiritual potential;
- development of an esthetic sense, which is the ability of students to experience the beautiful, to feel the harmony, striving for perfection, the ideal, to understand the beauty in art, and embody it in life and creativity;
- assimilation of the spiritual values system, expressed by esthetic categories;
- formation of esthetic tastes, abilities to assess literary works through the prism of esthetic criteria of the various styles of art paradigms;
- acquisition of an esthetic experience of perception of various styles of artistic literature works and other art forms;

- stimulating of esthetic needs, the necessity of establishing the dialogue with a fine in the diversity of its manifestations.

Another principle of the author's method is the unity of the emotional and logical perception of an artwork. Scientists mark that the esthetic attitude to the reading begins to form during the initial perception of an artwork and depends on the strength of the emotional resonance. Y. Pasichnyk has proved that the emotional perception of an artwork is the basic for the development of students own opinions about what they read. Besides without a sensitive perception it is not possible to implement the educational focus of the work analysis [7, p. 243]. However, the emotionality is not the only condition to fully appreciate the artwork. Emotional reactions of the high school students will deepen with a skillful manipulation of stylistic criteria of artistic phenomena. It is necessary to ensure a sufficient level of a theoretical and literary knowledge, to create conditions for their successful application in the process of the reader activity. We detail conditions of realization of the principle of the unity of emotional and logical perception of an artwork in the context of the method creation:

- setting on the appropriate level of an emotional and artistic reflection in the process of reading and works analysis of the various styles of the Ukrainian literature;
- achievements of intellectualization of an emotional perception by senior pupils of art works in the result of learning of theoretical and literary knowledge about the art directions by students .

The aggravation of the literature lesson with theory can alienate students from an artwork and an author's personality. This presupposes the necessity of taking into account the principle of the workcentrism in the school literary criticism. The generalization of theoretical nature should be made on the basis of literary texts. We will organize the dialogue of a pupil with an artwork on the esthetic principles of literary directions:

- a work of fiction is the major form of an artistic reflection of the world, so we are building our theoretical generalizations on the basic of its investigation;

- an art work is outside any conventionality, so we do not subordinate it to stereotypes;
- we apply theoretical and literary knowledge for a deep penetration into the essence of the literary work.

We will characterize the components of the methodology of studying of literary directions, keeping the general statements.

The receptive (initial) stage is an intuitive recognition of the stylistic traits in the work that differentiate it from the previous literary tradition. At this phase it is identified the features of perception of a literary work, due to the esthetics of the literary direction. High school students are aware of the way of understanding the world by a writer, his esthetic concept. The students discover the features of philosophical foundations of the work of the artists, turn to literary manifests. The teacher quoted literary-critical articles, letters of writers that brightly illustrate changes in the artistic thinking. Traits of literary directions are defined in fiction. If a direction began its development in the architecture, sculpture, painting, music, the connection establishes with these arts. It is illustrated their influence on literature.

The theoretical-literary (base) stage. Students systematize traits of a literary direction, define the style dominant. Senior pupils define esthetic categories which are inherent to a literary direction. They formulate the concepts; compare them with the ones in the textbook, write in the literary vocabularies. At this stage it is important to update theoretical and literary knowledge of the world literature. The representatives of the literary direction are determined.

The practical (full) stage. Students apply theoretical and literary knowledge of a literary direction during the analysis of themes, genres, motifs, images, the language of artistic works, comparing them with works of different arts. Students perform a variety of literary tasks, make stylistic researches of artworks, prepare reports, and participate in discussions, deliberations. At this stage it is appropriate to implement a comparative studying of the style of Ukrainian and foreign writers. It is important to improve the skills of an art-stylistic analysis of a literary work, the consolidation and expansion of stylistic reference points in the world of the word art.

The stage of **the creative application** (creative). Students create their own literary product. High school students write essays under the laws of literary directions (a composition-reflection, a composition-fact, a composition-impression, a composition-expression, etc.). Students develop symbols, literary landscapes, cinquains, logos, implement creative projects, and prepare presentations, literary newspapers, and advertising booklets.

According to the stages of learning literary movement there has been developed the methods and technics of education which are presented in the table 2.

Table 2

**Methods and technics of education
on different stages of learning literary movement**

Stages	Methods (after M. Kudryashov)	Techniques
Receptive (initial)	Creative reading, reproductive, heuristic	<ul style="list-style-type: none"> • Quoted literary manifests; • textual associations (after H. Tokman); • associations between various arts.
Theoretical and literary (basic)	Reproductive, heuristic	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretation and presentation of the name of the direction (after H. Tokman); • a definition of the concept.
Practical (full)	Creative reading, heuristic, research	<ul style="list-style-type: none"> • Comparative analysis of works representing one direction; • comparison of images in a variety of styles; • the definition of the stylistic dominant in the artistic text and creativity of the writer.
Creative applications (creative)	Heuristic, research	<ul style="list-style-type: none"> • The definition of the elements of the directions in the text, the writer's works; • creating a cinquain according to the direction features; • creation of the direction logo; • the creation of a literary product according to the esthetic laws of the direction.

The methodological model for studying literary directions is a consistent, dynamic, open system. It is created on the basis of synergetic principles of plurality of ways of the world learning, estheticism, and the unity of the emotional and logical perception, taking into account cross-curricular relations, connections between the arts. It is a complex of a meaningful, a technological (design of methods, techniques, types of lessons, out of class work, the development of oral and written speech, out of class activities and others), a monitoring components which are united by the idea of organization of senior pupils studying the Ukrainian literature on esthetic principles. The model will ensure the formation of the high styles competence and understanding the system of spiritual values embodied in the artistic creation. Literary directions are different by their artistic nature. That is why it is necessary to create the models of studying Baroque, classicism, romanticism, realism, impressionism, expressionism, symbolism, futurism, etc.

References

1. **Gromkova M. T.** Mirovozzrencheskaya funktsiya sovremennogo obrazovaniya [The ideological function of modern education]. *Magister*. 2000. № 6. Pp. 38 – 50. (rus)
2. **Dahin A. N.** Pedagogicheskoe modelirovanie: suschnost', effektivnost' i... neopredelennost' [Pedagogical modeling: nature, effectiveness and... uncertainty]. *Pedagogika*. 2003. № 4. Pp. 21 – 26. (rus)
3. **Dahin A. N.** Pedagogicheskoe modelirovanie i kompetentnost' uchastnikov obrazovaniya [Pedagogical modeling and competence of participants of education]. *Shkolnye tehnologii*. 2007. № 6. Pp. 64 – 72.
4. **Kudryashev N. I.** Vzaimosvyaz' metodov obucheniya na urokah literatury [The interconnection of the teaching methods at the literature lessons]. Moscow, *Prosveschenie*. 1981. 190 p. (rus)
5. **Lodatko Ye. O.** Modelyuvannya v pedahohitsi: tochky vidliku [Modeling in pedagogics: reference points]. Retrieved from http://intellect_invest.org.ua/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/ (ukr)

6. **Marko V. P.** Analiz khudozhn'oho tvoru : navchal'nyy posibnyk [The analysis of an artistic work: study guide]. Kyiv, *Akademvydav*. 2013. 280 p. (ukr)
7. **Pasichnyk Ye. A.** Metodyka vykladannya ukrajins'koji literatury v serednikh navchal'nykh zakladakh: navchal'nyy posibnyk [Methods of teaching of the Ukrainian literature in secondary schools: study guide]. Kyiv, *Lenvit*. 2000. 384 p. (ukr)
8. **Tokman' H. L.** Metodyka navchannya ukrajins'koji literatury v seredniy shkoli: pidruchnyk [Methods of teaching of the Ukrainian literature in secondary school: extbook]. Kyiv, *VTs «Akademiya»*. 2012. 312 p. (ukr)
9. **Ulishchenko V. V.** Teoriya i praktyka intersub'yektnoho navchannya ukrajins'koji literatury v shkoli: monohrafiya [Theory and practice of the intersubjective teaching of the Ukrainian literature at school" monograph]. Kyiv, *Production of M. P. Dragomanov NPU*. 2011. 398 p. (ukr)
10. **Franko I. Ya.** Iz sekretiv poetychnoji tvorchosti [From the secrets of poetry]. Kyiv, *Rad. pys'mennyk*. 1969. 192 p. (ukr)
11. **Hutorskoy A. V.** Didakticheskaya evristika. Teoriya i tehnologiya kreativnogo obucheniya [Didactic heuristics. Theory and technology of the creative learning]. Moscow, *MGU*. 2003. 416 p. (rus)
12. **Tsykin V. O.** Synerhetyka i osvita [Synergetics and education]. *Synerhetychne svitobachennya: naukovi i pedahohichni aspekty*. Ed. by N. V. Kochubey. Sumy, *VTD «Universytets'ka knyha»*. 2005. Pp. 162 – 177. (ukr)

Нежива Л. Л.

Методична модель вивчення літературних напрямів крізь призму синергетики та педагогічних стратегій евристики

У статті схарактеризовано теоретичні засади методичної моделі вивчення літературних напрямів українського письменства в старших класах. Автор визначає концептуальну основу, принципи викладання, методологічні положення, екстрапольовані із синергетики та дидактичної еристики. Підґрунтям цієї методичної моделі є ідея організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах з необхідністю осмисленого засвоєння теоретичного матеріалу, що забезпечуватиме належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі, духовно-ціннісне засвоєння

художнього образу світу. Метою цієї системи є: визначення на кожному етапі вивчення літературного напрямку ефективних методів і прийомів; розробка уроків дослідження художнього твору як явища літературного напрямку; планування розвитку мовлення з урахуванням особливостей великих стилів. Реалізація провідної ідеї на всіх рівнях викладання сприятиме успішному формуванню великостильової компетентності.

Ключові слова: літературний напрям, естетичні засади, методична модель, синергетика, великостильова компетентність.

Неживая Л. Л.

Методическая модель изучения литературных направлений сквозь призму синергетики и педагогических стратегий эвристики

В статье дана характеристика теоретических основ методической модели изучения литературных направлений в старших классах. Автор определяет идею, принципы преподавания, методологические положения, экстраполированные из синергетики и дидактической эвристики. Основой модели является идея организации обучения старшеклассников украинской литературе на эстетических началах с необходимостью осмысленного усвоения теоретического материала, что обеспечит эмоциональное восприятие разностилевых произведений украинской литературы, формирование ориентиров в искусстве слова, духовно-ценностное освоение художественного образа мира. Цель этой системы: определение на каждом этапе изучения литературного направления эффективных методов и приемов; разработка уроков исследования художественного произведения как явления литературного направления. Реализация ведущей идеи на всех уровнях преподавания будет способствовать успешному формированию компетентности в области литературных направлений.

Ключевые слова: литературное направление, эстетические начала, методическая модель, синергетика, компетентность в области литературных направлений.

Information about the author

Nezhyva Lyudmyla L. – Candidate of Philological Sciences, docent of Department of Ukrainian Literature and Method of its Teaching, SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”.

The article was received by the Editorial Office on 11.02.2013

The article was put into print on 25.02.2014

Peer review: Tokman H.L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor